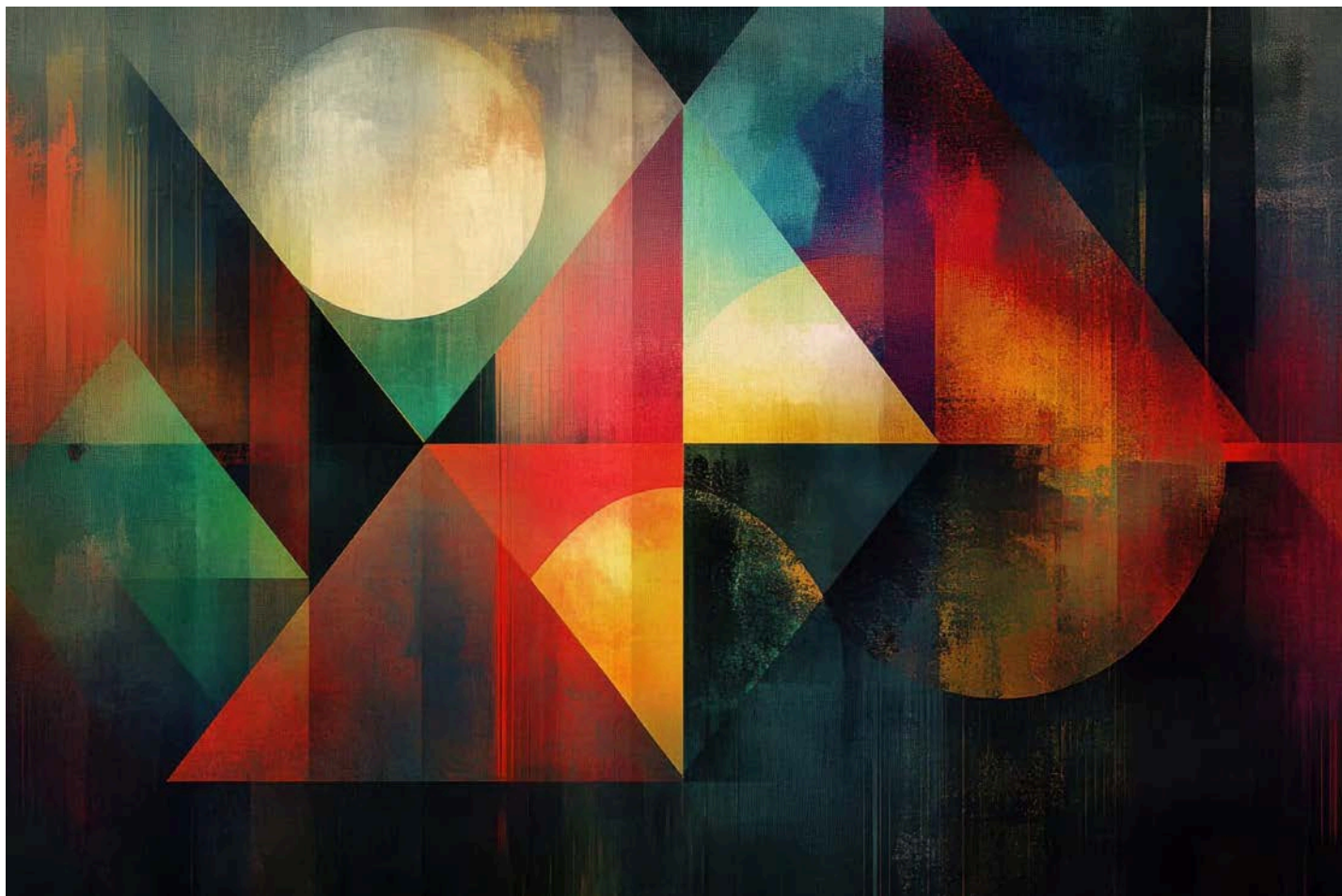

Béndek Ábris

BÁLINT GYÖRGY FORRADALMA

[SZÓ-BESZÉD]

2025-11-03 | JEGYZET, SZÓ-BESZÉD

Rovatunkban olyan műalkotásokhoz vagy műrészletekhez kértünk szerzőinktől jegyzeteket, amelyek a nyelv és a beszéd témáját járják körül.

„Azt álmodtam, hogy a szavak felkeltek és kivonultak, mint egykor Róma elégedetlen népe a Szent-hegyre. Előzőleg már jó ideje forrongott az egész szótár, sisteregve és zizegve panaszolták el sérelmeiket a szavak, úgy, hogy majdnem felébredtem. Dühös szavalókórusba tömörültek és ilyen szöveggel verték fel a csendet.

– Gyalázat! Napról napra jobban bántalmaznak minket! Elcsépelnek, kiforgatnak eredeti jelentésünkből. Egyre jobban kopunk, már egészen laposak vagyunk, és ha ezt tovább tűrjük, holnapra már nem lesz semmi értelmünk!

– Jó, hogy engem említenek – kiáltott most közbe élesen az 'értelem' szó.

– Velem történik a legnagyobb igazságtalanság. Minden zagyva szajkó az ajkára vesz; minduntalan használnak, még hozzá a legaljasabb célokra. Higgyék el, uraim, hogy nekem már régóta nincs semmi értelmem, és ez, lássák be, az én szakmámban végzetes.

– Igaza van! – zúgta rá a szavalókórus. – Mások is ezt mondják. 'Szellem' nevű kollégánk is panaszodik: úgy helybenhagyták, hogy már nem is szellemnek érzi magát, hanem csak hazajáró kísértetnek, amiben senki sem hisz többé komolyan. A 'szeretni' ige zokogva fenyegetőzik, hogy öngyilkos lesz, mert nem bírja már a rengeteg visszaélést. Olyan gyalázatos módon használják fel a leggyanúsabb érdekek szolgálatában, hogy folyton émelyeg a szógyökere. Legtöbb igénket hasonló sérelmek érik: szégyenletesen ragozzák őket. Ami pedig a főneveket illeti, ezeket teherhordásra használják fel. Olyan fogalmakat kell cipelniük, amikhez semmi közük sincs. A jelzők őrzöngenek a felháborodástól, mert a piszkos munkában elvesztették a színüket és most már mindegyik egyformán szürke. Rossz írók, tudatlan kereskedelmi levelezők és galád szónokok állati sorban tartanak bennünket. Hülyeségüket és gonoszságukat kell folyton szolgálnunk. Hát ezért élünk? Ezért viseljük legszebb képzőinket? Ezért fejlődünk évezredekken át, kőbaltás, szőröstestű indulatszavakból intelligens, tiszta, magasrendű kifejezőeszközzé?

– És ezért kellett minket elvonni? – hördülnek fel fájdalmasan az elvont szavak.

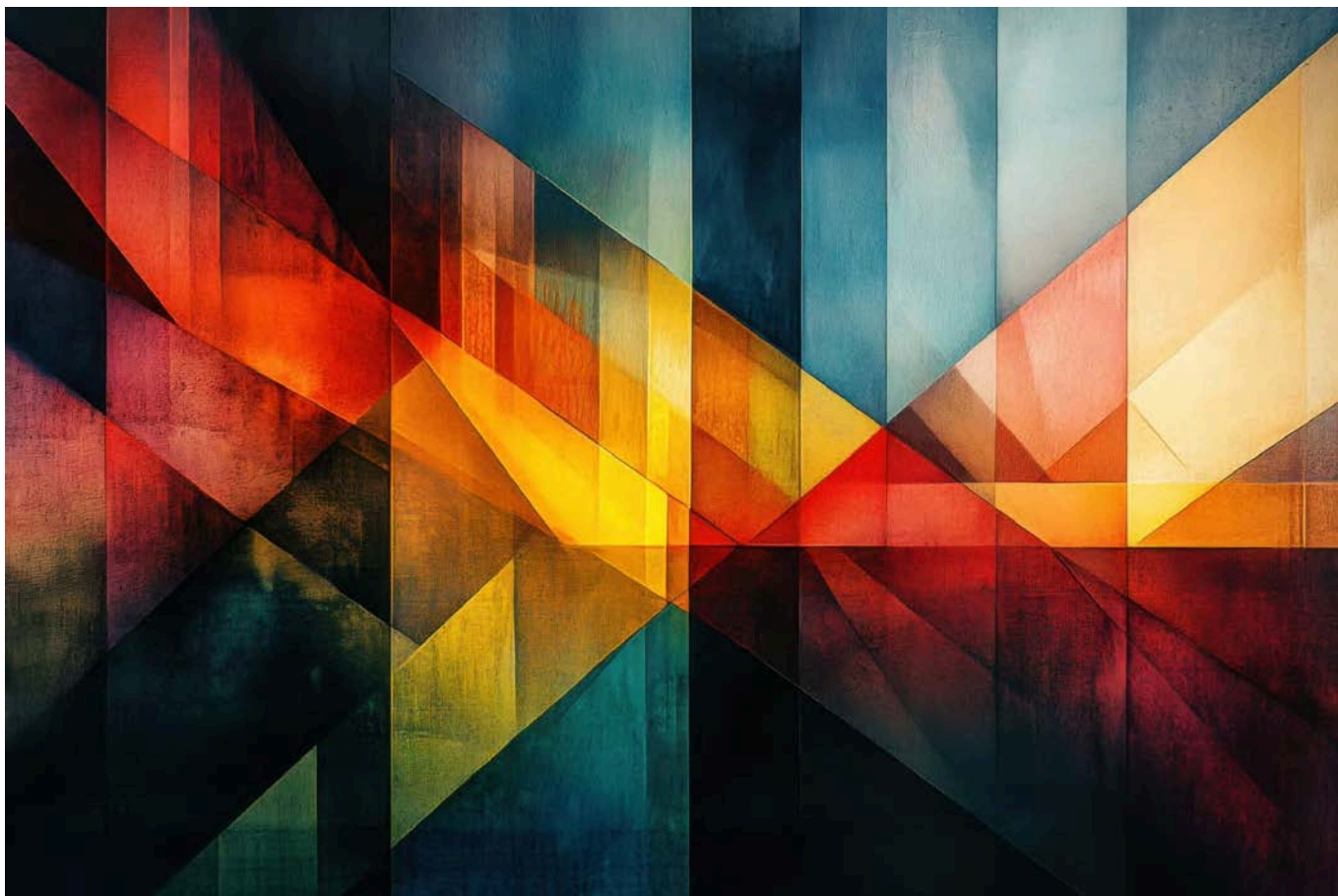
Percről percre nőtt a zendülő szavak izgalma. Lázás agitátorok futkostak lapról lapra: a kötőszavak, melyeket a legtöbb sérelem ért. Az 'és' szenvedélyesen rázta öklét és tőle teljesen szokatlan drámai pátosszal fogadkozott, hogy soha többé nem fog olyan fogalmakat összekötni, amelyek egyáltalán nem tartoznak össze.

– Nem leszek többé bűnrészes a világcsalásnak! – süvöltötte, és szerény társa, a néma kötőjel helyeslően bólintott.

– Én is abbahagyom a munkát! – ordította magából kikelve a 'de'. – Ezentúl ott fejezem ki az ellentétet, ahol nekem tetszik. Miért kell például azt mondanom: 'szegény, de becsületes', miért nem mondhatom néha ezt: 'gazdag, de becsületes'?

A feldúlt kötőszavak mellett a ragok szítták leghevesebben a felkelést. Ezek, sajnos, csak dadogni tudtak és így elég nehezen panaszolták el sérelmeiket. Az fájt nekik a legjobban, hogy tévesen alkalmazták őket, például így: 'a népnek', holott az igazság ez: 'a néptől'. A határozók is kivették részüket a mozgalomból szokott határozottságukkal. Egyre fenyegetőbb zúgott a szavak beláthatatlan tömege. Hullámzott, kavargott ez a tömeg, de egyre céltudatosabb ritmust, egyre egyenesebb irányt kapott mozgása. Végül aztán feltartóztatlan menetben indultak el a felkelő szavak egy ismeretlen célpont felé. Percek alatt elnéptelenedett a szótár: csak néhány magával tehetetlen agg maradt a helyén, mint például a 'hehezet', a 'sajátképpen' és a 'mértékhitelítés' vagy egy-egy szerencsétlen torzszülött, mint mondjuk a 'géperejű bérkocsi'. Az emberek körében hamarosan észrevehetővé váltak a lázadás következményei. Tehetetlenül kapkodtak és tátoztak és nem tudtak rendesen hazudni, halandzsálni, csalni és népszerű olvasmányokat szerkeszteni. Később már rabolni és gyilkolni is alig tudtak, mert fejlett differenciált világunkban ez sem lehetséges szavak nélkül. Így aztán meglepően rövid idő alatt összeomlott a civilizáció. A szavak pedig ismeretlen új hazájukban boldogan és szabadon éltek, elfelejtették a sanyarúság és a gyalázat éveit, gazdag és mély értelmet teremtettek maguknak, saját lelkiismeretük szerint és egészen újszerű, színes és dallamos ragokkal gyarapodtak. Még ma is élnének, ha fel nem ébredtem volna."

Bálint György: *A szavak felkelése*, 1938.

Bálint György álma ismerős valóság. A huszadik, talán a tizenkilencedik század zajából nyújtózik felénk; egyre csak forog és hízik, ahogy a hógolyó. A bulvár, a fogyasztás, a propaganda, a koholt szövegek, a telefonkattogás újkori zajából áll össze, de egyenesen napjaink digitális zajáig gördül. Az álom keserű felismerést hív elő a tudattalanunkból. Elvesztettük a nyelvet. Így pedig talán a szabadság is csak remény, léha álom.

Bálint szépen és könyörtelenül ragadja meg ezt a lemondást. Mégis, valami kellemetlenül érint olvasóként. Az álom túlon túl akusztikus képet fest. Hiszen a szavak – még itt is – folyamatosan sisteregnek és toporzékolnak. Mígnem nagy erővel, vasvillákkal nekiveselkednek az élet zavarosságának és felszabadulnak.

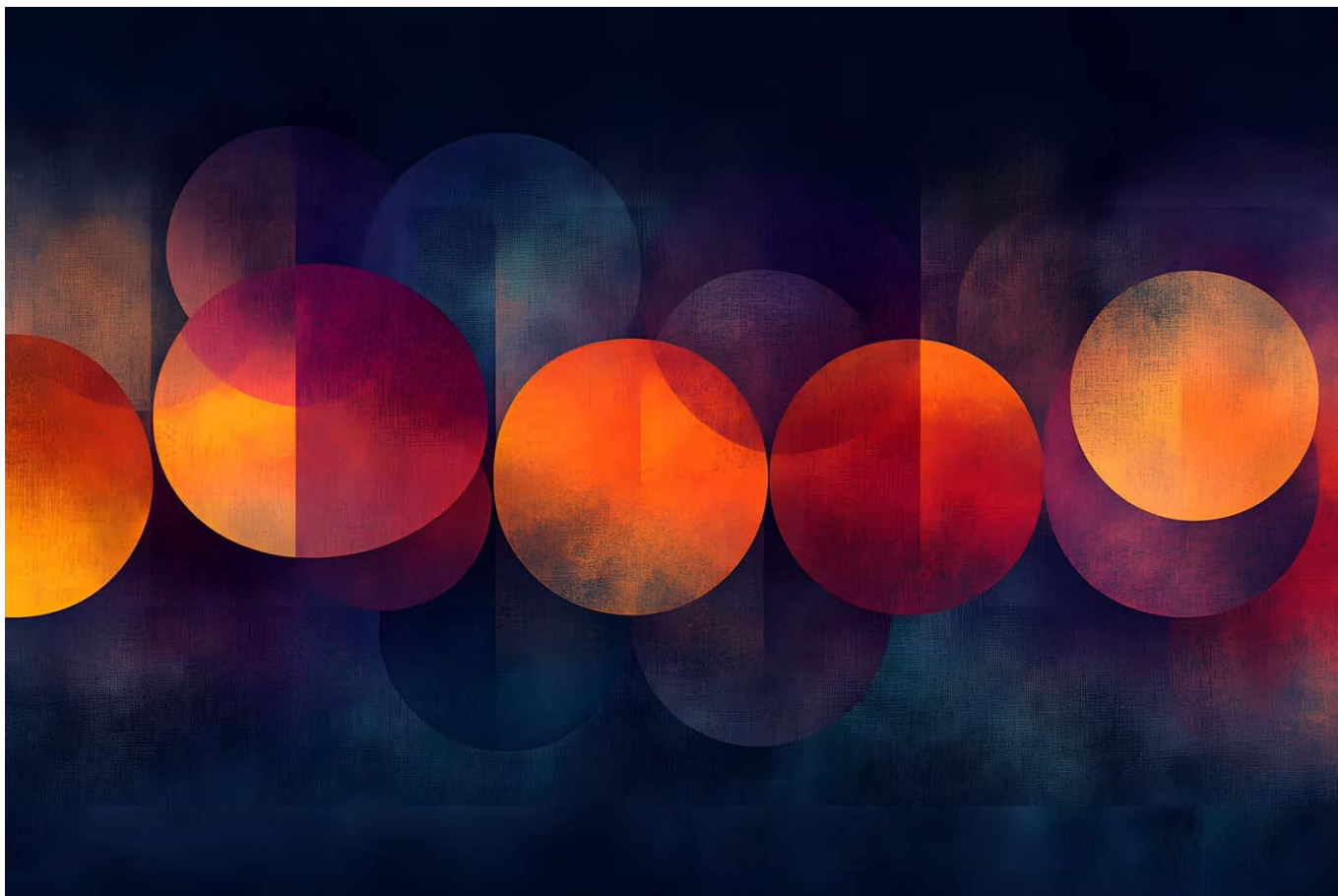
apokaliptikus identitáskeresés

Talán éppen ez a nyelvi attitűd fontos része napjaink puha válságának. A nyelvet csak kiaknázzuk és zúgatjuk. Lázadásban, *permanens*

forradalomban tartjuk, ahelyett, hogy „intelligens, tiszta, magasrendű kifejezéseket” faragnánk általa. Csupán ráillesztjük az arra bandukoló, már bejáratott szavakat Izraelre, a hazára, az évre; úgy használjuk őket, mint egy séma, egy repertoár, egy gépezet elemeit és alkatrészeit, melynek célja a folytonos identitáskeresés. „Keresztény”, „nemzeti”, „szuverenitás”, „népirtás”, „jog”, „interszexuális”: a digitális zaj petyhüdt korában a nyelv apokaliptikus identitáskeresés foglya és eszköze lett. Mintha minden apró szó elköteleződést, végső számadást követelne arról, hogy az ember melyik oldalon áll. A szavak egy barbár parancs-nyelv részeivé váltak, amely folyamatosan zúg és cikázik. Az élet, a büszkeség, a fájdalom, a halál, a magány, a szeretet és a szeretetre vágyás könyörtelensége, méltósága némán elsikkad benne.

A szavak tehát ne zúgjanak, ne sisteregjenek, ne cikázzanak. Ne lázadjanak. Halkuljanak el. Azt hiszem, éppen egy megnyugvásnyi csönd dukál, hogy a nyelv újra hű legyen az emberhez. Csend kell, hogy a szavak megtalálják, kiérleljék a maguk jelentését – nem pedig a felszabadulás egyetlen, dörgedelmes aktusa.

A digitális zaj korában ellehetetlenül az ornitológia. A csendre és odafigyelésre képtelen elme nem veszi ki a gallyak között az énekesmadarat. Akárhogy fürkészenek a lombok alatt, a szavak nem derítik fel a valóságot. Nem is képesek rá, hiszen saját kifacsart ösztöneiket, sarkított jelentéseiket, a bennük parázsló igazságtételt követik ahelyett, hogy néma szemhunyas alatt meglelnék a világot. Csupán önmagukat követik, ahogy odúról odúra, levélről levélre cikáznak.

Így roppan össze az ember eredeti, nagy szabadsága is. Hiszen a szabadság talán éppen akkor épül, építkezik leginkább, amikor csöndben vagyunk, teremtő csöndben, és a világnak az elmélyülés jelentéseit adjuk. Ha az ember elmélyül és odafigyel; ha az ember egy pillanatra meghallja a világ végtelen gazdagságát, szövevényes sokoldalúságát; ha az ember a szellemi kirándulás közepette ráakad a csipkebokorra, ami a személy szükségszerűségének halk forradalmát suttogja, megérti, miért pusztít minden mém, szlogen, séma, barbár tautológia, és miért teremtő angyal minden óvatosan kigondolt, nagyvonalú szó. Semmilyen elsietett, otromba szócska nem méltó az élet ajándékához. Minden szlogen, jelszó, skandalás legfőbb hadüzenet.

a felkelés csalódottsága

Bálint György is valami hasonlót mond. A forradalom eleve nem történhet meg, hiszen nincs és nem is lehet a szavaknak az emberen túli hazája. A forradalom a felkelés

csalódottságával jár együtt. Bálint György álma – végső soron csak álom. A szavak nem szakadnak el az embertől és nem építenek az emberen túli térben önálló országot, önálló alkotmányt. Bálint György ébredésében ott a lemondás.

Ám ez a haza, a szavak szuverén hazája, nem is volna szép vagy jó. A szavak attól szavak, hogy a személy és a létezés teremtő tudata hatja át őket. Az emberen túli szavak: csupán riadt információ. Azt hiszem, Bálint György üzenete, hogy a szavakat éppen az ember ölében kell tartani – nem a társadalom, a tömegmorajlás és a közösségi média terében.

Ahhoz, hogy a szavakat életben tartsuk, az embernek kell a szavakat választania a csupasz zaj helyett. Némán, megértéssel, alázattal, odafigyeléssel kell viszonyulnia a választott szavakhoz. Ez az odafigyelés adja a nyelv értelmét.

kép | vecteezy.com